

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**JAHON TARIXI
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	220 000 – Gumanitar fanlar (tillardan tashqari)
Ta’lim yo‘nalishi:	60220300 – Tarix

Chirchiq – 2024

Fan/modul kodi JT1128		O'quv yili 2024-2025	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Jahon tarixi	90		90	180
2.	I. Fanning mazmuni				
	Fanni o'qitishdan maqsad "Jahon tarixi I" fanining asosiy maqsadi bo'lajak tarix fani o'qituvchilariga eng qadimgi ibtidoiy jamoa davridan to Rim madaniyatigacha bo'lgan davrda yuz bergan tarixiy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy ahvol, ularning asosiy xususiyatlari, insoniyatning ko'p asrlik taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan omillar, tarixiy rivojlanish davomida turli mamlakatlar va mintaqalarga xos bo'lgan xususiyatlarni hamda bu bo'yicha tasavvurlarni shakllantirishdan iborat. Fanning vazifasi talabalarning dunyoqarashini, ilmiy-nazariy tafakkurini takomillashtirish, o'tmish va hozirgi zamondagi voqea-hodisalarga ilmiy xolislik va tarixiylik tamoyillariga amal qilgan holda tarixiy voqeliklarga munosabat bildiradigan, umuminsoniy qadriyatlar asosida yondashadigan, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ega yetuk va raqobatbardosh mutaxassis qilib tayyorlashdan iborat. Shuningdek, talabalarda kelajakda o'z sohalari bo'yicha faoliyatlari davomida amaliy ahamiyat kasb etuvchi kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirishdan iborat.				
	II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)				
	II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:				
	1-mavzu. Qadimgi Yunoniston tarixiga kirish. Qadimgi Yunonistonning manbalari va tarixshunosligi				
	Antik davrning tarixiy tushunchasi. Qadimgi Yunoniston tarixini o'rganishda G.Shliman, A.Evanslarning o'rni. Qadimgi davr va qadimgi Sharq davlatlari tarixi. Qadimgi qullik. Qadimgi Yunonistonning jahon tarixidagi o'rni. Qadimgi Yunonistonning tarixiy davrlari. Yunonistonning geografik joylashuvi, tabiiy sharoitlari. Tabiiy sharoitlarning Gretsiya iqtisodiyotiga va tarixiy rivojlanishiga ta'siri. Qadimgi Yunoniston tarixi va yunon tarixshunosligining asosiy manbalari. Dengiz va tog' madaniyati tushunchasi.				
	2-mavzu. Egey madaniyati: Krit-Miken sivilizatsiyasi. Gomer davri Yunonistoni				
	Miloddan avvalgi II ming yillikda Gresiya. Krit-Miken jamivati rivojlanishi				

xususiyati. Krit orolida jamiyatning vujudga kelishi, uning rivojlanishi, ravnaqi. Krit davlatining inqirozga uchrashi. Miloddan avvalgi II ming yillikda Axey Yunonistoni. Miken, Trinf va Pilos davlatlari. Ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar. Doriy qabilalarining ko'chishi. Urug'-jamoa munosabatlarining qayta tiklanishi. Miloddan avvalgi XI-IX asrlarda Yunoniston.

3-mavzu. Arxaik davr Yunonistoni. Polisining paydo bo'lishi va Buyuk Yunon mustamlakasi

Yunon polislari paydo bo'lishining sabablari. Demoslar o'rtasidagi kurash. Shahar-davlat siyosatini o'rnatish. Buyuk yunon mustamlakalari. Qadimgi Peloponnesning ijtimoiy-iqtisodiy tizimi. VIII-VI asrlarda Sparta davlatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi.

4-mavzu. Miloddan avvalgi IX-VI asrlar oxirida Attika. Afinada quldorlik davlatining paydo bo'lishi

Attika aholisining kelib chiqishi. Iqtisodiyot, dehqonchilik, hunarmandchilik, savdo aloqalari. Davlatning paydo bo'lishi. Solon islohotlari va ularning ahamiyati. Klisfen islohotlari. Afinada qulchilik demokratiyasi masalasi. Afinaning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi.

5-mavzu. Sparta polis sifatida

Eramizdan avvalgi VIII – IX asrlarda Peloponnes. Qadimgi Sparta, Korinf, Argos davlatlarining paydo bo'lishi va siyosiy tizimi. Sparta hukmronligi va Gretsiyada Axemen davlatining kuchayib borishi. Ikkinchi Afina dengiz ittifoqining shakllanishi. Inqirozdan chiqish dasturlari (Aflotun, Suqrot, Aristotel). Yunonistonning Qora dengiz sohilidagi shahar-davlatlari. Harbiy ittifoqlar.

6-mavzu. Yunon-fors urushlari

Miloddan avvalgi VI-V asrlarda Gretsiya. Yunon-fors urushlarining sabablari. Marafon va Salamin janglari, Plateylar jangi. Yunon-fors urushlari. Yunon-fors urushlarining natijalari va ahamiyati. Kalliy sulhi yakunlari.

7-mavzu. Afina quldorlik demokratiyasining ravnaqi

Afina davlat tizimi. Perikl davrida Afina qul demokratiyasining rivojlanishi. Birinchi Afina dengiz ittifoqi. Gretsiyada demokratiyaning oltin davri. Eramizdan avvalgi VII-VI asrlarda Attikaning ijtimoiy-iqtisodiy tuzumi. Toifa qonunlari. Solon islohotining toifa mohiyati. VI asrda Afina quldorlik davlatining tavsifi. Miloddan avvalgi V asrda Peloponnes ittifoqi. Afina va

Peloponnes ittifoqi o'rtasidagi munosabatlar. Peloponnes urushi, uning sabablari va oqibatlari. Miloddan avvalgi IV asrning birinchi yarmida Gretsiya

8-mavzu. Peloponnes urushi

Afina va Sparta o'rtasidagi harbiy-siyosiy qarama – qarshiliklar, Afina va Peloponnes ittifoqlarining keskinlashuvi. Kerkiradagi fuqarolar urushi, Kerkirani Afina bilan ittifoqqa qabul qilish. Afinaliklar tomonidan Potideyani qamal qilish. Megar psefizmi. Peloponnes urushining urushayotgan tomonlari tomonidan diniy va siyosiy asoslash. Peloponnes urushining davriyligi. Harbiy kuchlar va tomonlarning rejaları.

Arxidam urushi. Miloddan avvalgi 431-430 yillar oralig'idagi harbiy harakatlar Afinaning ittifoq Lesbosidagi qo'zg'olonni bostirishi. Kleonning siyosiy faoliyati. Pilos va O. Sfakteriyani qo'lga olish. Brasidning shimolga hujumi, Amfipol jangi. Nikiyev dunyosi.

Alkiviadlar. Afinaning Sitsiliyaga ekspeditsiyasi halokati.

Dekel urushi. Dekeliyaning harbiy harakatlar va Afinani oziq-ovqat bilan ta'minlashdagi roli. Qora dengiz bo'g'ozlari uchun kurash. Miloddan avvalgi 411 yilda Afinadagi oligarxik to'ntarish, Suqrot va uning inson shaxsiga bo'lgan e'tibori va siyosat axloqi. Oligarxiyani ag'darish 400. Afina va Spartani zaiflashtirish bo'yicha Fors siyosati. Sparta flotini yaratish. Arginus orollari va Egospotam janglari. Kritiy va Feramen siyosiy fikrlovchi va dushmanlardir. Afinaning mag'lubiyatining sabablari. Afinada demokratiyani tiklash.

9-mavzu. Yunon polislari tizimidagi inqiroz. Yunonistonda Makedoniya gegemonligini o'rnatish

Peloponnes urushining halokatli natijalari. Ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi. Yunonlarning migratsiyasi jarayoni. Qul munosabatlari va tovar iqtisodiyotining o'sishi.

Gretsiyadagi Sparta gegemonligi. Korinf urushi, Fors buyurgan tinchlik shartlari. Fiva demokratik to'ntarish. Peloponnes Ittifoqining qulashi. Sparta, Fiva va Afina o'rtasidagi kurash. Ikkinchi Afina dengiz Ittifoqi va uning parchalanishi.

Siyosat inqirozining sabablari va uning mohiyati. Siyosat fuqarolarining qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar. Kichik zulm. Aflotun, Isokratlar, Aristoteldagi siyosat tizimi inqirozini bartaraf etish dasturlari.

Miloddan avvalgi V-IV asrlarda Makedoniyaning ijtimoiy-iqtisodiy tizimi. Filipp II islohotlari. Gretsiyadagi muqaddas urush va Fiva Filipp II ga yordam so'rab murojaat qilishi. Afinadagi Makedoniyaning dushmanlari va

tarafdorlari. Demosfen va Isokratlar. Xeroneya jangining natijalari. Korinf Kongressida Makedoniya gegemonligini tan olish. Filipp II ning Forsga yurishini tayyorlash.

10-mavzu: Aleksandr Makedoniy saltanati. Ellinistik davr va uning xususiyatlari

Makedoniya davlatining tashkil topishi. Manbalar, sharoiti, aholisi. Filipp II va uning islohotlari, harbiy yurishlari. Aleksandr Makedoniyning harbiy yurishlari va saltanatining kuchayishi. Korinf Kongressi. Sharq tomon yurishning boshlanishi. Asosiy janglar. Bosib olingan yerlardagi siyosat. O'rta Osiyoga harbiy yurish. Fath qilingan xalqlarning qarshi kurashi. Hindistonga harbiy yurish. Aleksandr Makedoniy va ellinizmning Sharqqa tarqalishi. Aleksandr Makedonskiy davlatining shakllanishi. Aleksandr Makedoniyning o'limi va Makedoniya imperiyasining qulashi.

11-mavzu. Ellinizm

"Ellinizm" tushunchasi, uning mohiyati. I.G. Droysen ellinizm haqida. Yunon va Sharq elementlarining ellinistik jamiyatlarning ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy ma'naviy hayotida sintezi. Makedoniya qirolligida (va Gretsiyada), Salavkiylar va Ptolemey Kuchlarida ellinizmning umumiy xususiyatlari va o'ziga xos xususiyatlari.

Salavkiylar davlatidagi ijtimoiy munosabatlar va iqtisodiyot. Davlat-ma'muriy tuzilishi. Diniy sinkretizm. Ptolemey Misrining ijtimoiy tuzilishi, iqtisodiy munosabatlari, davlat tuzilishi. Diniy hayot. Ptolemeylar davlatida madaniyatning rivojlanishi. Misrdagi Iskandariya. Ellinizm davrida Makedoniya qirolligi. Qirollik xususiyatlari. shahar va qishloq yer egaliklari. "Nayza bilan bosib olingan" erlar armiyaning roli.

Afina-Gretsiyaning madaniy markazi. Demetrius Falerskiyning Zulmi. Agis va Kleomen islohotlari. Nabis Zulmi. Axay va etol ittifoqlari, ularning siyosiy tuzilishi. Rodos va Delos, ularning qadimgi dunyo iqtisodiyotidagi roli. Gretsiya Makedoniya, boshqa ellinistik davlatlar va Rimning da'volari ob'ekti. Lamiya urushi. Keltlarning bosqini. Xremonidlar urushi. Yunon ittifoqlari o'rtasidagi urushlar. Ellinizm davrida Gretsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi. Qullik. Siyosiy qarama-qarshiliklar. Agafokl va Gieron boshchiligidagi Sitsiliya davlati. Karfagen va Rim bilan urushlar. Miloddan avvalgi e. Miloddan avvalgi II-i asrlarda Pont Shohligi ellinizm davrida Bosfor Shohligi. Miloddan avvalgi e.

12-mavzu. Qadimgi Yunon madaniyati

Yunon madaniyatining rivojlanishining asosiy shartlari. Janrlar. Qadimgi madaniyat - dunyo sivilizatsiyasining beshigi. Arifmetika, astronomiya, mifologiya va ilohiyot. Iliada va Odissey. Ta'lim tizimi. Yunon alifbosi. Tabiiy fanlar, falsafa, notiqlik. Suqrot, Aflotun va Aristotel. Metafizika. Aflotun akademiyasi. Anaksimandr. Matematika fanlari. Pifagor, Evklid va Arximed. Gippokrat. Gerodot. Olimpiya o'yinlari. Tasviriy san'at asarlari. Haykaltaroshlik. Fidiy. Zevs haykali. Pifagor, Poliklet. Arxitektura. Yunon adabiyoti va teatri. Teatr va uning jamiyatdagi o'rni. Teatr yo'nalishlari. Fojia, komediya janrlari. Esxil, Sofokl, Aristofan.

13-mavzu. Qadimgi Rim tarixiga kirish. Qadimgi Rim tarixi manbalar va tadqiqotlarda. Erta Rim (miloddan avvalgi VIII-VI asrlar)

Qadimgi Rim tarixiga kirish. Rimning jahon tarixidagi roli va ahamiyati. Rim jamiyati - qullik tizimining eng yuqori bosqichi. Xronologiya. Qadimgi Rim tarixini davriylashtirish. Italiyaning geografik joylashuvi va tabiiy sharoitlari. Aholi soni. Etnik xilma-xillik. Italiyaning asosiy qabilalari: liguralar va boshqa mahalliy qabilalar, illyrian etnik guruhlar, etrusklar, yunonlar. Qadimgi Rim tarixi bo'yicha tadqiqotlar va ularning o'rganilishi.

Miloddan avvalgi I ming yillikda Apennin yarim oroli aholisining etnik tarkibi. Etrusklar jamiyati va madaniyati. Etrusk o'n ikki o'yin. Apennin yarim orolining janubida va Sitsiliyada yunon siyosati. Etrusklar va yunonlar madaniyatlarining Rimning tarixiy rivojlanishiga ta'siri. Italiyaliklar.

Rimning paydo bo'lishi haqidagi afsonalar va arxeologiya. Umumiy munosabatlarning buzilishi va fuqarolik jamiyatining shakllanishi. Erta Rimning ijtimoiy tashkil etilishining xususiyatlari. Patrisiyalar va plebeylar, patronlar va mijozlar. Patriarxal qullik. Qadimgi Rimda davlatchilikning paydo bo'lishi muammosi. Qirollik hokimiyati instituti, komitsiya, Senat. Servius Tulliusning islohotlari, ularning natijalari va tarixiy ahamiyati. Rimda siyosiy to'ntarish va respublikaning o'rnatilishi.

14-mavzu. Dastlabki Rim respublikasi (miloddan avvalgi VI asr oxiri - III asr boshlari)

Etruriya. Etrusklar va Rim. Italiyaning janubidagi va Sitsiliya orolidagi yunon siyosati. Rim tarixi manbalari. Rimning geografik joylashuvi va tabiiy sharoitlari. Rim fuqarolik jamiyati. Patrisiyalar va plebeylar. Patriarxal qullik va uning manbalari. Davlat tuzilishi. Servius Tulliusning islohoti. Qirol hokimiyatini ag'darish va Rim Respublikasini o'rnatish. Plebeylar va patrisiyalar kurashining sabablari, asosiy bosqichlari va oqibatlari. Rimning Apennin yarim orolini bosib olishi. Rim-Italiya Ittifoqi, uning tarkibi. Rim

madaniyati.

15-mavzu. Karfagen davlati va puni urushlari

Karfagen davlati, uning iqtisodiy holati, ijtimoiy tuzilishi, davlat tizimi. Rimning Karfagen bilan urushlarining sabablari. Punik urushlari arafasida Rim va Karfagen harbiy kuchlarining nisbati.

Sitsiliya uchun kurash va birinchi Punik urushining boshlanishi. Dengizdagi harbiy harakatlarning borishi, Rim flotining qayta tashkil etilishi va rimliklarning birinchi g'alabalari. Sitsiliyadagi harbiy harakatlar. Regulning Shimoliy Afrikaga ekspeditsiyasi, uning natijalari. Miloddan avvalgi 241 yildagi tinchlik shartlari va birinchi Punik urushi natijalari. Urushdan keyin Rim va Karfagenning mavqei. Birinchi Rim viloyatlari. Gallar bilan urush, Mediolanni qo'lga olish. Iberiyada Karfagen kengayishi. Hamilkar Barka, Gannibal, ularning Rim bilan yangi to'liqin rejalari. Gannibal Tomonidan Saguntni Olish. Ikkinchi Punik urushining boshlanishi. Gannibalning Iberiyadan Italiyaga yurishi. Ticin, Trebiya, Trasimen ko'li yaqinidagi janglar. Diktator Fabiy Kunktatorning harakatlari. Kannda Rim armiyasining mag'lubiyati. Italiyaning janubida, Sitsiliyada va Iberiya yarim orolida harbiy harakatlar. Gasdrubal va Magonning Italiyaga Karfagen ekspeditsiyalari. Scipio armiyasining Afrikaga qo'nishi. Zamadagi jang. Rimning g'alaba sabablari tinchlik shartlari, ikkinchi Punik urushi natijalari. Rimning Sharqiy O'rta er dengizida kengayishi. Makedoniya urushlari. Rimning Antiox III bilan urushi. Makedoniya, Gretsiya, Salavkiylar, Misr, Pergamga nisbatan "bo'l va hukmronlik qil" Rim siyosati. Rimga qaram davlatlar tizimini yaratish. Uchinchi Punik urushi. Karfagenni Qamal Qilish. Karfagenning qulashi va uning yo'q qilinishi. Rim O'rta er dengizining eng kuchli kuchidir. Puni urushlarining natijalari.

16-mavzu. Rim Respublikasi miloddan avvalgi II-I asirda

Miloddan avvalgi II asrda Sharqiy O'rta yer dengiziga Rim bosqini. Makedoniyaga bostirib kirish. Makedoniya va Gretsiyaning viloyatlarga aylanishi. Salavkiylar davlatining zabt etilishi. Karfagenning qulashi. Rimda qulchilikning rivojlanishi va huquqiy holati. Rimning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishining xususiyatlari. Miloddan avvalgi II asrda Rimdagi ichki siyosat. Sitsiliyada qullarning birinchi qo'zg'oloni. Harbiy-siyosiy islohotlar. Italiyadagi ittifoq urushi. Aka-uka Grakxlar faoliyati.

17-mavzu. Rim Respublikasining inqirozi va qulashi

Miloddan avvalgi I asr Lusus Kornelius Sulla diktaturasi. Sertoriusning

Ispaniyadagi faoliyati. Spartak boshchiligidagi qo'zg'olon. Yuliy Sezarning qonunchiligi. Ijtimoiy siyosat. Yuliy Sezar diktaturasining ahamiyati. Fuqarolar urushi. Sezar o'ldirilgandan keyin Rimda siyosiy kuchlarning joylashishi. Tsitseron, Mark Antony va Oktavianning dasturlari va faoliyati. Fuqarolar urushi qayta boshlandi. Ikkinchi triumvirat. Rim Respublikasining qulashi, Oktavian avtokratiyasining o'rnatilishi. Rimdagi respublikadan imperiyaga o'tish davrining mohiyati va tarixiy ahamiyati.

18-mavzu. Avgust Prinsipati. I asrda Rim imperiyasi.

Rimda monarxiya hokimiyatining asoslarini shakllantirish. "Printsip" atamasi, uning mohiyati. Senatdagi shahzodalar. Oktavianga umrbod imperator unvoni, xalq tribuni lavozimi berildi. Oktavianga "avgust" va "Vatan otasi" unvonlarini berish. Avgust oyida magistratlarni saylash va Senatni shakllantirish. Erariy va fisk. Viloyatlarning imperator va Senatga bo'linishi. Imperator ma'muriyatining shakllanishining boshlanishi. Avgustning respublikani tiklash va tinchlik o'rnatish haqidagi shiorlari. Imperatorga sig'inish shakllanishining boshlanishi. "Rim afsonasi" va uning targ'iboti. Avgustning tashqi siyosati. Avgust va armiya. Pretoriya gvardiyasi.

Avgustning ijtimoiy siyosati. Senatorlik va otiqlar. munitsipal tizimning tarqalishi, munitsipal elitaning mavqei. Kichik va o'rta yer egaligini qo'llab-quvvatlash. Avgustning shahar plebsiga nisbatan siyosati. Qullar to'g'risidagi Qonunchilik. Ozod qilinganlar. I asrda Rim davlatining iqtisodiy yuksalishi. klassik turdagi qullikning tarqalishi. Yangi shaharlarning tashkil etilishi va shahar hayotining rivojlanishi. Hunarmandchilikda texnologik taraqqiyot. Yangi materiallar va xom ashyo turlarining paydo bo'lishi. Mehnatni tashkil etish. Qishloq xo'jaligi va uning mintaqaviy ixtisoslashuvi. Er munosabatlari. Italiya va viloyatlarda katta va kichik yer egaligi. Rim imperatorlarining agrar siyosati. Hunarmandchilik va qishloq xo'jaligida tovar ishlab chiqarishni rivojlantirish. Savdo va pul muomalasi. Rim O'rta er dengizining iqtisodiy birligi elementlarini yaratish.

Yuliy-Klavdiy sulolasi hukmronligi. Tiberius va komitiya. Klavdiya davrida davlat boshqaruvini byurokratlashtirish. Britaniyani Zabt Etish. Printsipning rivojlanishidagi despotik tendentsiyalar. Neron Hukmronligi. Imperator hokimiyati va viloyatlari. Britaniya, Galliya va Yahudiyadagi qo'zg'olonlar. 68-69 yillardagi siyosiy inqiroz va fuqarolar urushi Flaviylar sulolasi. Flaviylarning iqtisodiy va moliyaviy siyosati. Vespasianning ijtimoiy siyosati. Flaviya davrida imperatorga sig'inish. Flaviylar sulolasi davrida Markaziy hokimiyatni mustahkamlash.

19-mavzu. II-III asrda Rim imperiyasi

Antoninlarning "oltin davri". Davlat boshqaruvini markazlashtirish va byurokratlashtirish. Adrianning "abadiy farmoni". Senatorlar qatlarni provinsiyalardan bilan to'ldirish. Chavandozlikning holati. Viloyatlarni boshqarish. Yahudiyada 132-135 yillardagi qo'zg'olon. Quddusni Yo'q Qilish. Antoninlarning agrar siyosati. Alimentar tizim. Ustunlar to'g'risidagi Qonunchilik. Shaharlarning gullab-yashnashi. Antoninlar davrida Rim armiyasi. Antoninlarning tashqi siyosati. Traianning fathlari va yangi viloyatlarning yaratilishi. Rimning tajovuzkor tashqi siyosatdan mudofaa siyosatiga o'tishi. Rim limesi. Hadrianov va Antoninov Britaniyadagi vallar. Sharqiy chegaralardagi holat. Markoman urushlari (167-180 yillar). Kommodus davrida Rim imperiyasining ahvoli yomonlashdi. Gladiador imperatori. II asr oxiridagi siyosiy inqiroz va fuqarolar urushi.

Shimoliylar sulolasi hukmronligi. Imperatorning kuchi, byurokratik apparati, unda otliqlikning roli. Severlar huzuridagi senatorlar sinfi. Imperator va Senat viloyatlari o'rtasidagi farqlarni yo'q qilish. Karakallaning 212 yildagi Rim fuqaroligi to'g'risidagi farmoni imperiyaning barcha erkin aholisi uchun, uning ahamiyati. Honestiores, humiliores. Hukmronlik aloqalari-fuqarolarning jamiyatdagi ishtiroki aloqalari o'rniga bo'ysunish. Fuqaroning mafkurasi o'rniga sub'ektning mafkurasi. Septimius Severusning harbiy islohoti. Shimolning diniy siyosati. Imperator kultining yakuniy dizayni.

Rim imperiyasining iqtisodiy rivojlanishi. O'rta yer dengizi havzasidagi iqtisodiy jarayonlar. I - II asrlarda Rim hukmronligi. Ichki va tashqi vaziyatdagi o'zgarishlar. II asrda Rim davlati rivojlanishining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy oqibatlari. Rim davlatining inqirozi. Ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy inqirozning sabablari. Xristianlikning paydo bo'lishi va uning dastlabki tarixi.

20-mavzu. III asr inqirozi. Dominat tizimini o'rnatish

Tarixshunoslikda III asr inqirozi muammosi. Printsipning siyosiy tizimidagi inqiroz. Printsipat tizimidagi armiya va uning 235-284 yillardagi ichki siyosiy voqealarda alohida roli. Barbarlarning bosqini va vahshiy bosqinlardan aziyat chekkan viloyatlarning iqtisodiy tanazzuli. Hunarmandchilik, savdo va iqtisodiy aloqalarning pasayishi. Markaziy hokimiyatning zaifligi va viloyat separatizmi, uning sabablari. Galli imperiyasi, Palmira kuchi. Valerian va Gallien davridagi inqirozning apogeyi. Rim davlatining Aurelian hukmronligi ostida birlashishi.

III asrdagi mafkuraviy inqiroz. rasmiy mafkura va ijtimoiy-siyosiy hayot haqiqatlarining nomuvofiqligi. Rasmiy Rim mafkurasi va dinidan ommaviy

umidsizlik. Yangi ma'naviy qadriyatlarni izlash, diniy hayotdagi o'zgarishlar. Villalar va katta ekzismatsiyalangan saltuslar. Shahar va qishloq kichik ishlab chiqaruvchilarining ahvoli. Mulk tabaqalanishining keskin o'sishi. Kolonatning tarqalishi. Tarixshunoslikda III asrda qul tizimining inqirozi muammosi. III asr inqirozining natijalari va oqibatlari.

"Dominant" atamasi, uning mohiyati. Diokletianning hokimiyatga kelishi. Diokletianning ma'muriy, harbiy, soliq va pul islohotlari. Narxlar va ish haqi to'g'risidagi farmon. Tetrarxiya, avgusta va sezarining o'rnatilishi. Diokletian davrida davlat boshqaruvi tizimi. Rimning yangi ma'muriy-hududiy va davlat tuzilmasidagi o'rni. Diokletianning diniy siyosati, monarxiya hokimiyatining asoslanishi. Diokletianning tashqi siyosati. Diokletian taxtdan voz kechganidan keyin hokimiyat uchun kurash. Dominat rejimining yakuniy dizayni. Tetrarxiyani yo'q qilish. Imperiyaning byurokratik apparati. Markaziy va mahalliy ma'muriyat, uning darajalari va ishlash asoslari. Konstantinning pul va harbiy islohotlari. Kuriallar, hunarmandlarning yashash joylari va kasblariga birlashtirish. ustunlar. Qullar to'g'risidagi Qonunchilik. Konstantinning yangi diniy siyosati. Poytaxtni Konstantinopolga ko'chirish. Rim imperiyasida nasroniylik tarixi va evolyutsiyasi. Xristianlik Rim imperiyasining hukmron dini sifatida.

21-mavzu. Xristianlikning paydo bo'lishi va uning dastlabki tarixi

Ilk nasroniylik tarixiga oid asosiy manbalar. Xristian manbalari. Yangi ahd, apokrifa, patristika, cherkov kengashlari hujjatlari, liturgik va epigrafik manbalar, hagiografiya, ikonografiya. Xristianlikning birinchi asrlariga oid xristian bo'lmagan manbalar: Iosif Flaviy, Tatsit, Svetoniy, kichik Pliniy, Lukian, Porfiriylar asarlarida xristianlar haqida ma'lumotlar; davlat qonunchiligi materiallari, epigrafika. I asrda Rim imperiyasida diniy hayot. rasmiy din, Sharq kultlari. Falastin Rim imperiyasi tarkibida. Yahudiylikdagi oqimlar va mazhablar. Qumron qo'lyozmalari ma'lumotlariga ko'ra essenlik. Masihiylik va bashoratli harakatlar.

Iso, uning ta'limoti va faoliyati. Havoriylar. Havoriy Pavlusning faoliyati va ta'limoti. Birinchi nasroniy jamoalari. Dastlabki nasroniy hayot va ma'naviy qadriyatlar tizimi. Esxatologiya va messianizm, soteriologik g'oyalar. E'tiqoddagi odamlarning tengligi g'oyasi. Xristianlik va imperator hokimiyati. Xristianlarga qarshi birinchi qatag'onlar, ularning sabablari. Cherkov tashkilotining shakllanishi, unda episkopatning roli. Ruhoniylar va oddiy odamlar. Ilk nasroniylik marosimlari. Xristian axloqini rivojlantirish.

Xristianlarga qarshi umumimperiya ta'qiblari, ularning sabablari va oqibatlari (deciusning umumiy qurbonlik to'g'risidagi farmoni, Valerian,

Diokletianning xristianlarga qarshi choralari). Xristian shahidlari. "Milan farmoni" 313, Konstantinning yangi diniy siyosatidagi nasroniylik. Xristianlikning rasmiy tan olinishi. Xristian cherkovining davlat imtiyozlari. Nikeya sobori. Cherkovning tashkiliy tuzilmasini shakllantirish. Eparxiyalar va metropoliyalar. Xristianlikning birinchi asrlaridagi asosiy teologik muammolar. Bid'atlar. Monastirizmning boshlanishi. Konstantiy II ning tilga qarshi choralari. Julian II murtad va butparastlikni tiklashga urinishlar. Teodosius I tomonidan butparastlikni yakuniy taqiqlash va nasroniylikni Rim imperiyasining yagona rasmiy diniga aylantirish. Imperator hokimiyatining cherkov ishlariga aralashuvi, imperator hokimiyati va cherkov o'rtasidagi munosabatlarda sezarepapizm va papizm tendentsiyalari. Rim imperiyasida xristian dinining tarqalishi va qadimgi dunyoda nasroniylikning g'alabasi sabablari.

22-mavzu. G'arbiy Rim imperiyasining qulashi

IV-V asrlarda Rim jamiyati va davlati. Inqirozni yengish. Diokletian va Maksimianning ijtimoiy-siyosiy islohotlari. Davlat boshqaruvining o'zgarishi, tetrarxiya, dominat tizimining o'rnatilishi. Imperator hokimiyati. Soliq islohoti. Imperator Konstantin. Konstantinning diniy siyosati. Xristianlik Rimning hukmron dini sifatida va buning oqibatlari. Iqtisodiy rivojlanish. Patrokiniy. Rim viloyatlarida barbarlarning joylashishi. Ijtimoiy mojarolarning kuchayishi. Ommaviy harakatlar.

Rim imperiyasining G'arbiy va Sharqiy imperiyalarga bo'linishi va uning sabablari. G'arbiy Rim imperiyasi. Uning zaifligi. Reyndagi german qabilalari. Ularning Italiyaga bostirib kirishi. G'arbiy Rim imperiyasi yerlarida barbar qabilalarining joylashishi. Yangi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tizimning belgilari. Xunlar. Markaziy Rim hokimiyatining inqirozi. G'arbiy Rim imperiyasining qulashi. Qadimgi quldorlik jamiyatining parchalanishining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy sabablari va oqibatlari. Qullar jamiyatining tarixiy ahamiyati. Qadimgi dunyo sivilizatsiyalari zamonaviy sivilizatsiyaning asosi.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarida talabalar Tarix fanida innovasiyalar: texnologiyalar, modellar va metodlar fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo'yicha tayyorgarlik ko'rish jarayonida qo'shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo'shimcha bilim va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Natijada, ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan

asoslangan holda kengayadi.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Qadimgi Yunoniston tarixiga kirish. Qadimgi Yunonistonning manbalari va tarixshunosligi
2. Egey madaniyati: Krit-Miken sivilizatsiyasi. Gomer davri Yunonistoni
3. Arxaik davr Yunonistoni. Polisining paydo bo'lishi va Buyuk Yunon mustamlakasi
4. Miloddan avvalgi IX-VI asrlar oxirida Attika. Afinada quldorlik davlatining paydo bo'lishi
5. Sparta polis sifatida
6. Yunon-fors urushlari
7. Afina quldorlik demokratiyasining ravnaqi
8. Pelopones urushi
9. Yunon polislari tizimidagi inqiroz. Yunonistonda Makedoniya gegemonligini o'rnatish
10. Aleksandr Makedoniy saltanati. Ellinistik davr va uning xususiyatlari
11. Ellinizm
12. Qadimgi Yunon madaniyati
13. Qadimgi Rim tarixiga kirish. Qadimgi Rim tarixi manbalar va tadqiqotlarda. Erta Rim (miloddan avvalgi VIII-VI asrlar)
14. Dastlabki Rim respublikasi (miloddan avvalgi VI asr oxiri - III asr boshlari)
15. Karfagen davlati va puni urushlari
16. Rim Respublikasi miloddan avvalgi II-I asirda
17. Rim Respublikasining inqirozi va qulashi
18. Rim Respublikasining inqirozi va qulashi
19. Avgust Prinsipati. I asrda Rim imperiyasi
20. II-III asrda Rim imperiyasi
21. III asr inqirozi. Dominat tizimini o'rnatish
22. Xristianlikning paydo bo'lishi va uning dastlabki tarixi
23. G'arbiy Rim imperiyasining qulashi

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Quldorlik sivilizatsiyalarini jahon tarixidagi o'rni

2. Qadimgi Yunonistonning arxeologik o'rganish. G.Shliman va A.Evans faoliyati
3. Antik qulchilik va uning o'ziga xos xususiyatlari
4. Qadimgi Yunonistonda yozuvni paydo bo'lishi
5. Qadimgi Yunoniston tarixini o'rganishda Gerodot va Fukidid asarlarini ahamiyati
6. Mil. avv. VIII-VI asrlarda Yunoniston
7. Qadimgi Sparta davlatini o'ziga xos xususiyatlari
8. Mil. avv. VIII-VI asrlarda Attika
9. Yunon-fors urushlari
10. Mil. avv. V asrda Afinada demokratiyani ravnaqi
11. Aleksandr Makedonskiyning Sharqqa yurishi
12. Ilk Rim Respublikasi (iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy rivojlanishi)
13. Mil. avv. I asr birinchi yarmida Rim davlati. Yuliy Sezar diktaturasi
14. So'nggi Rim Respublikasining qulashi
15. Oktavian avgust printsipati
16. Ilk Rim imperiyasi
17. Miloddan avvalgi VIII-VI Afinani davlat tuzumi
18. Gerodotning "Tarix" asari Yunon fors urushlari bo'yicha manba sifatida
19. Kalliy sulhi shartlari va ahamiyati
20. Afina va Korinif davlatlarining pul tizimi
21. Qadimgi Yunonistonni shu davrda ishlab chiqarish kuchlari
22. Antik qulchilikni o'ziga xos xususiyatlari
23. Meteklar, perieklar huquqlari va jamiyatda tutgan o'rni
24. Rim imperiyasining g'arbiy va Sharqiy imperiyalarga bo'linishi, uning sabablari
25. Varvar qabilalar, ularning istilolari
26. Rim sivilizatsiyasining jahon tarixida tutgan o'rni
27. So'nggi Rim imperiyasining harbiy kuchlari
28. Imperator Konstantinning islohotlari va ularning Rim imperiyasini kuchayishiga ta'siri
29. Sulla diktaturasi
30. Miloddan avvalgi 80-60-yillarda Rimning tashqi siyosati
31. So'nggi Rim respublikasining davlat tizimining inqirozi
32. Gomer dostonlari Illiada va Odisseya tarixiy manba sifatida o'rganilishi
33. Polis muammosini o'rganish
34. XVIII-XIX asrlarda Yunon tarixini o'rganish
35. Krit va Miken davrida qadimgi Yunoniston sivilizatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari

	36. Miken podsholiklari madaniyati 37. Gomer dostonlari tarixiy manba sifatida o'rganilishi 38. Miloddan avvalgi XI-IX asrlarda Yunoniston 39. Miloddan avvalgi VIII-VI asrlarda Yunon madaniyati 40. Qadimgi Yunonistonning pul tizimi (VIII-VI asrlarda) 41. Sparta polisini o'ziga xos xususiyatlari 42. Peloponnes polislarida tiraniya tuzumi 43. Pisistrat tiraniyasining ahamiyati 44. Miloddan avvalgi VIII-VI Afinani davlat tuzumi 45. Gerodotning "Tarix" asari Yunon fors urushlari bo'yicha manba sifatida ishlatilishi 46. Kalliy sulhi shartlari va ahamiyati 47. Afina va Korinif davlatlarining pul tizimi 48. Qadimgi Yunoniston ishlab chiqarish kuchlari 49. Antik qulchilikni o'ziga xos xususiyatlari 50. Meteklar, perieklar huquqlari va jamiyatda tutgan o'rni 51. Rim imperiyasining g'arbiy va Sharqiy imperiyalarga bo'linishi, uning sabablari 52. Varvar qabilalar, ularning istilolari 53. Rim sivilizatsiyasining jahon tarixida tutgan o'rni 54. So'nggi Rim imperiyasining harbiy kuchlari 55. Imperator Konstantinning islohotlari va ularning Rim imperiyasini kuchayishiga ta'siri 56. Sulla diktaturasi 57. Miloddan avvalgi 80-60-yillarda Rimning tashqi siyosati 58. So'nggi Rim respublikasining davlat tizimining inqirozi 59. Yuliy Sezar siyosiy faoliyatining boshlanishi 60. Galliya urushlari 61. Miloddan avvalgi I asrning 40-yillar oxiri va 30-yillardagi fuqarolar urushi 62. III- Uchlar ittifoqi
3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: •jahon tarixi fani predmeti, maqsad va vazifalari; •tarix kursining davrlashtirish tamoyillari; •jahon sivilizatsiyalari va ularning hususiyatlari; •davlat uyushmalari, shahar-davlat va davlat birlashmalari; •turli tarixiy davr va bosqichlarda ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy ahvoli; •davlatlarning ichki va siyosati, xalqaro munosabatlar;

	• ijtimoiy harakatlar; • tarixiy bilimlarning o'ziga xosligi va tamoyillari to'g'risida bilishi (bilim); • ijtimoiy xodisalarni taqqoslash va ilmiy xulosa chiqarish; • tarixiy xodisalariga xolisona baho berish, mustaqil qarorlar qabul qilishda ulardan foydalana olishi (ko'nikma); • -tarixiy voqealikni tadqiq etish; • ijtimoiy jarayonlarni dialektik o'rganish; • voqealiklarning tarixiy asoslarini tahlil qilish; • tarixiy dalillar va ularni talqin qilish; • tarixiy tadqiqotlarda umumiy ilmiy usullar, maxsus tarixiy usullar, fanlararo yondashuv, tarixdagi matematik usullar, raqamli tarix kabi tarixiy metodologiyani o'zining kasbiy faoliyatida qo'llashiga (malaka) ega bo'lishi kerak.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. D.Urakov, R. Tursunov, A. Biykuziyev, B. Xaynazarov. "Jahon Tarixi (Qadimgi sharq, Qadimgi Yunoniston va Rim tarixi)", "Innovatsion-Ziyo T-2020. 2. D.Urakov, A. Xolliyyev, S.Gabrielyan, R. Tursunov, O. Mahmudov, A. Rozakov, A. Biykuziyev, B. Xaynazarov, R. Djurayev, Kenjayeva. "Jahon Tarixi" (1-tom, 1-jild), "Innovatsion -Ziyo" T.-2020 3. Ravshan Rajabov. "Jahon Tarixi" (II qism) "Qadimgi Yunoniston va Rim tarixini yozma manbalar asosida o'rganish", "Zilol Buloq" T.-2023 4. Ravshan Rajabov "Jahon Tarixi" (II qism) Qadimgi Yunoniston, Rim "Yangi asr avlodi" T.-2020 5. D.J.Urakov, A.A.Biykuziyev, B.B. Rozakov, R.X.Djurayev, O.A. Rajabov "Jahon Tarixi 1-tom II qism Qadimgi Yunoniston va Rim tarixi". "Metodist Nashriyoti" T.-2023 6. Ravshan Rajabov. "Jahon Tarixi" qadimgi sharq "Yangi asr avlodi" T.-2018 7.O. M. Норматов, Ф. Ш. Илмуродова. "История Древнего Мира",

XI. Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev.Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta‘minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. T.: "O‘zbekiston". 2017.
2. Mirziyoyev.Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T.: "O‘zbekiston". 2017.
3. Mirziyoyev.Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq. T.: "O‘zbekiston". 2016.
4. Авдиев В. И Военная история Древнего Египта. Т. I-II, М. 1953-1959.
5. Авдиев В.И. История Древнего Востока. М. 1948, 1953, 1976.
6. Авдиев В.И. Қадимги Шарқ тарихи Т., 1964.
7. Антология источников по истории, культуре и религии Древней Греции. СПб., 2000.
8. Афанасьева В. К и др Искусство Древнего Востока М. 1971.
9. Бикерман Э. Хронология Древнего мира : Ближний Восток и античность / Э. Бикерман; пер. с англ. И.М. Стеблин-Каменского ; отв. ред. М.А. Дандамаев. – М.: Наука, 1975.
10. Бикерман Э. Хронология Древнего Мира. М. Изд-во Вост. 1975.
11. Бузескул В.П. Введение в историю Греции. Обзор источников и очерк разработки греческих историков XIX–начала XX в. / В.П. Бузескул. – СПб.: Коло ИД, 2005.
12. Бузескул В.П. Введение в историю Греции. Обзор источников и очерк разработки греческих историков XIX–начала XX в. / В.П. Бузескул. – СПб.: Коло ИД, 2005
13. Всемирная История. М. Госиздат.1955.,1956. том № 1.
14. Древний Восток и античный мир. М. 1968.
15. Дьяконов И. М. Проблемы экономики в структуре общества Ближнего Востока М. 1968.
16. Египет поры нового Царства. М. 1973.
17. Заблodka Ю. История Ближнего Востока в древности М. 1989
18. Историография античной истории: учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности “История” / под ред. В.И. Кузицина. – М.: Высшая школа, 1980.
19. История Древнего Востока. Под ред. Кузицина В.И. М. 1979.
20. История Древнего Мира под ред. Дьяконова И.М. М. 1982.

	21. История Древнего Рима. Тексты и документы / Под ред. В.И. Кузицина. М., 2004–2005. Т. 1–2. 22. Қадимги дунё тарихи. Ю.С. Крушқол тахрири остида. 2-ж. Т., 1975. 23. Прусаков В.И. Раннее государство Древнего Египта. М., 2004. 24. Ражабов Р. Қадимги дунё тарихи. Тошкент. 2009. 25. Shaw I. The Oxford History of Ancient Egypt. Oxford. 2003. Axborot manbalari www.pedagog.uz (Respublika pedagogika talim muassasalari portali) www.cspi.uz (Chirchiq davlat pedagogika universiteti web-sayti) www.edu.uz (O‘zbekiston Respublikasi ta’lim portali) www.unilibrary.uz (Yagona elektron kutubxona axborot tizimi) www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) www.ziynet.uz - Ziynet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2024 yil “ <u>29</u> ” <u>oktabr</u> dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: O.A. Maxmudov – ChDPU, “Tarix” kafedrasi dotsenti, tarix fanlari nomzodi.
9.	Taqrizchilar: S.I. Gabrielyan – O‘zMU, “Jahon tarixi” kafedrasi dosenti, t.f.d. (DSc), A.N. Gorin CHDPU, “O‘zbekiston tarixi” kafedrasi dosenti v.b., tarix fanlari nomzodi